

A ki nem beszélt háború

Eppen egy éve, hogy Keményffy Béla levelet írt Mihail Gorbacsovnak. Megírta, hogy 16 évesen vitték el az oroszul beszélő katonák, előbb szökni próbált, elfogták — és végül összesen 8 évet húzott le ama bizonyos lágerekben, melyeknek szoltszenyicini gyűjtőneve, egyre elfogadottabbban: Gulag-szigetszoport. Mindkét lába elsovadt, megbénult. Keményffy Béla arról is írt az SZKP főtitkárnak, hogy 1961-ben a Szovjetunió illetékes szerveitől igazolást, (szprávka) kapott teljes ártatlanságáról, ám mivel az erkölcsi rehabilitációt, mint annyiszor, az ő esetében sem követte anyagi jóvátétel, kártérítésért is fordult Gorbacsovhoz. Az évszázad alighanem legnagyobb orosz politikusa gyorsan intézkedett. Olyannyira, hogy 1988. márciusában Keményffy Béla Kisbárapátn, Fő utca 89. szám alatti lakásán levelet kapott a Katonai Főügyészségtől, melyben értesítik, hogy mivel ilyen és ilyen jogszabályok szerint ezt, meg amazit kell és lehet beszámítani, végezetül és összességében egy bizonyos időszak két (kettő) havi munkabérére jogosult, amit meg is fog kapni, úgy is mint kártérítést. Képzeliük csak el, zuhant elő a hangszóróból a maliciózus kommentár, mit és mennyit kapott volna hősünk, ha nem ilyen magas protektor jár közben érdekében...

Az eset, higgyék el, kimenetelétől függetlenül döntő jelentőségű. Mert jelenségértékű, az úgy tüneti részét jelentő — a ki nem beszélt háború. A második világháborúnak a magyarságot ekképpen is megrázó katalizmája. Az az esemény, amely annyi hazugul szép beszámoló, hamisított történelemkönyv és megemlékezés csinnadratta dacára egy nép kollektív tudatlanságát szorult. Egy háború, amelynek története, mikén Csoóri írta a Magyar apokalipszisben, lelakatolt szájak őrizték. És őrzik még ma is. Keményffy Béla a nagy kivétel, a süket csendet elszántan megtörő magányos hős, a legkisebb fiú a me-

Rádiófigyelő

seben. A történeteket ama lelakatolt szájak őrzik tovább. A „málenkij rabótra” hurcolásokat, és nőkkel szembeni erőszakoskodásokat, a győri püspök, Apor Vilmos vértanúságát a doni Mohács iszonyatát, sőt, magát a teljes, az igazi, a reális embervesztéséget is, mint arról most Für Lajos történész a véle készített interjúban beszámolt.

A Vasárnapi Újság — mert hiszen erről a rövid idő alatt klasszikussá lett, nagyszerű rádióműsorról, határokon innen és túli magyarok egyik legnagyobb hétvégi kedvencéről van szó — legutóbbi számában a műsorvezető Györffy Miklós és a felelős szerkesztő, Győri Béla a programon belüli leginkább „fő műsoridőnek” (bár éppen ezen a napon még mindig kicsit túl korainak) számító, reggel 7 és háromnegyed 8 közötti időben a ki nem beszélt háborút állította középpontba, élén a Für Lajos által elmondottakkal és Keményffy Béla esetével. Am szó esett a Nyugaton néhány éve megjelent, nagykanizsai illetőségű Rózsás János kötetéről is, erről az idehaza változatlanul nem ismert, a nem szépirodalmi műfajok közül alighanem a magyar Gulagnak nevezhető műről éppúgy, mint a tényről: 1943 és 1949 között minden harmadik magyar ember életében sorsdöntő változások zajlottak le.

A második világháború magyar áldozatainak számát illetően pedig külön döbbenet volt hallani, a zavar, a tudatos torzítás, a homály elképesztőbb mértékű, mint gyaníthatnánk. Számdékos összekuszálása, illetve elhallgatása a ténynek, hogy a világháborús Magyarország nem azonos a mai, trianoni méretű hazával: az 1938–1941 között visszacsatolt területek, azaz a Felvidék déli sávja, Észak-Erdély, Kárpátalja, Bácska, a baranyai három-

szög és a Muraköz lélekszámban is teljesen más helyzetet teremtett, tehát a veszteségek arányait és valódi méreteit is így kellene számba venni. (Nem így történt és részben ma sem így történik.) Ekképpen közel 1,4 millió az embervesztés és mondjuk ki végre, Für Lajosnak köszönhetően: ez sorrendben a Szovjetunió, Németország, Lengyelország és Jugoszlávia után következik, ha a veszteségnek a népességhez mért százalékos arányát vesszük.

Már az is csoda lehetne, hogyan élhet túl egy ilyen kis nép ilyen rettenetes tizedelést, egy évszázad alatt kettőt — s még mindehhez párosult ama bizonyos kollektív büntudatkeltés, „az utolsó csatlós”, „a bűnös nemzet”, a „fasiszta nép” — gonosz és aljas indulatú rabuliztikája, am a már említett ki nem beszélt pszichózishoz vezetett. Még hozzá annak minden, máig ható rémségével és következményével együtt. Erkölcsiileg, néplektanilag egyaránt. Lám, milyen messzire is vezetnek a mai magyar lakosság „közmegegyezést”, „kibontakozást” és hasonlókat kellőképpen nem értő, nem méltányoló, nehezen elfogadó attitűdjének gyökerei, meglehet, az úgynevezett „elmaradottságtól”, „politikai kultúráltatlanságtól” egészen az „értékzavarig” — lakodalmas rocktól kiskertmániáig.

Ha ilyen röpke idő, alig egy órácska alatt ennyire koncentrált mélységekbe tud eljutni egy rádióműsor: olyan bravúr, amelyért csak kemény kézzszorítás járhat a Vasárnapi Újság még korai fölkelést is megerőltető műsorának, a szerkesztőknek, a műsorvezetőknek, akik — legutóbb kibeszéltnél akarván a ki nem beszéltet —, minden alkalommal ki mondják szépen a rettenetet, s Illyéstől tudjuk, ezzel azt föl is oldják. Úgy, hogy segítségükkel a vasárnapot, egy hét után a következőre történő erőgyűjtés napját — nem is nagyon lehet emlegetni méltóbban elkezdni.

Domonkos László

Kongresszusok után

Nyelvében él a nemzetiségi (is)

Kongresszusokat tartottak a Magyarországon élő nemzetiségek tavaly decemberben. Gondoltuk, most, a politikai intézményrendszerünk megújításának idején, különösen érdekes lehet: azonosulnak-e a kisebbségek a korszerűsítő törekvésekkel, illetve milyen lehetőségeit látják edemibb képviselőknek, egyáltalán, szükségét érzik-e a változtatásnak? Szegeden élő, dolgozó küldöttektől kértünk véleményeket.

Tóth István, a Fekete Ház történész munkatársa a fővárosban rendezett szlovák kongresszuson vett részt.

— Az a pletyka járta, a szlovákok magyarul tanácskoztak. Igaz?

— Hallottam a mende-mondákról. Vissza kell utasítanom a vádat, mert a 43 szlovák nyelvű felszólalás mellett öten beszéltek magyarul — ez legfeljebb szépséghiba lehet. Ha viszont azt a kritikát kapnánk, hogy csúnyán, olykor szavakat keresve, az anyanyelvűtől győtrőve nyilatkoztak meg sokan, arra nemigen találnék mentséget. Anyanyelvünk kellő ismerete, megtartása sok kívánnivalót hagy. A szünetekben forrongó, pezsgő vitákban kesergő véleményét hallottam, már Csabán sincsenek szlovákok, a foci-meccsen senki sem drukkol már tőtul.

— A szlovák követség mit tett, tehát az anyanyelv ápolásáért és tagjaiért?

— Nagyon sok bírálat érte a szövetség szervezeti felépítését: túlságosan centralizált, kis apparátussal működik. Egy elképzelés szerint jó volna Békéscsabán, a délvidekre ható fiókpontot létrehozni. Szó volt arról is, hogy a megyékben szükség lenne nemzetiségi titkárokra. Egyébként a tisztújításkor kiderült, elodáztatatlan a személyi változtatás: 51 százaléban új emberek kerültek a választmányba. A kongresszus úgy látta, eddig a szövetség irodalmi szekciója tette a legeredményesebb lépéseket, mégpedig a hazai szlovák irodalom megteremtésért. Nyelvművelési hiányosságaink pótlására pedig a tel-

jes láncú iskolarendszer visszaállítása adna egyfajta garanciát. De mi magunk tehetünk érte a legtöbbet, ha tanítanánk gyerekeinket otthon, olvasnánk, írunk szlovákul. Ma már sekélyes igényeket elégítenek ki azok az „önszerveződés útján” létrejött közösségek, mint a klub, a táncsoport. Természetesen kell, hogy legyenek, de csak a saját funkcióikat töltsék be, ne helyettesítsenek másokat. Összességében úgy tapasztaltam, demokratizálódó társadalmunkban új szerep vár(na) a kisebbségekre is, kezdeményeznünk kellene azon a módon, hogy ez az ország a mi hazánk is.

Lung Milán a délszlávok pécsi kongresszusán automatikusan ott ültetett, sőt különös felelősséggel.

— Milyen jogon is?

— Választmányi tagságomért, mert ugyanez a funkció kötelezett társaimmal a kongresszusunk irányelveinek kidolgozására is. A tanácskozáson beválasztottak a jelölőbizottságba is.

— Jó sajtóvisszhangot kaptak, s számunkra külön öröm, hogy a deszki Bánát Táncgyűttes és ön megkapta a Szocialista Kultúráért kitüntetést. Mik voltak a sikerük okai?

— Elsősorban, hogy szakítottunk a hagyományokkal. Rendkívül alapos előkészítő munkát végeztünk még a kongresszus előtt. Területi csoportokat alakítottunk, községenként jelölőgyűléseket tartottunk, amelyeken egy-egy választmányi tag is részt vett. Megjegyzem, a hét körzeti csoport továbbra is él, működik. Pécsen ott volt a szerb és a horvát köztársaság képviselője, a jugoszláviai rádió tudósítója, az NDK-ban élő szerbek szövetségének főtitkára — ezek a képviselők, azt hiszem, néhány évvel ezelőtt egyszerűen elképzelhetetlenek voltak. A kitüntetéseknek örültünk, nem tudok mást mondani, minthogy reméljük, azért adták, mert megérdemeltük. Nagy tisztesség.

— Mi a fő gondjuk a szerbeknek?

— Valójában mindaz, ami a magyaroknak, az e hazában élőknek. Nehezedik megélhetésünk, kevés a piHENÉRE maradó idő, kivált az önművelésre, nemzetiségi hagyományaink életben tartására. Az anyanyelvű oktatás kudarcra nagy visszhangot kapott tanácskozásonk, meghozta önkritikusat. A lehetőségekkel sem élünk, hiába vannak jó törvények meg parthatározatok. Sűrűgtünk az iskolai szerbhorvát nyelvoktatás ki-szélesítésért, mert talán ez is lassítaná a modernizációval járó asszimilálódásunkat. Szegeddel éppen dicsekedhetünk, mert a Mérey-utcai általános iskolában módjuk van a szülőknek anyanyelvi osztályba íratni a kicsiket. Most egy nemzetiségi bázisiskola kijelölésén fáradozunk, hogy Deszken vagy Szegeden legyen-e? A készülő nemzetiségi törvényről sok véleményét hallottam. Legtöbbségük azt mondta, ne írja elő a tagsági formát — a történe-

lemből szomorú tapasztalatokat figyelmeztetnek, a lelkiismeretünk legyen a tagkönyv.

Gyulán a románok kongresszusán a szegedi küldött, Botka Tibor volt a legfiatalabb. A tanárképző főiskola román-népművelés szakán harmadéves.

— Mit kapott e magas fórumról?

— Azt, amit vártam. Egy kongresszus mint formailag a legmagasabb képviseleti forma, az én képzeletemben úgy él, hogy komoly, felelős munkát vállal föl, problémafelvetésekben gazdag, döntéseket hoz.

— Az elképzelés helyes, de arra vagyok kíváncsi, mi konkretizálódott?

— Szerintem semmi. Abszolút formális, demonstratív jellegű volt, így aztán fölösleges.

— Egy „zöldfülű” felelőtlen megnyilatkozása ez, vagy érvei is vannak?

— Hát, a zöldfülű titlust Gyulán is megkaptam. Például, mert kétségbe vontam a jelenlévők kompetenciáját. Az az igazság, hogy a 75 küldött „kiválasztását” szövetségünk a népfontra, és a helyi pártszervekre testálta, vagyis, a jelölés formális volt. Én még a kongresszus előtt elmentem románok településekre, Battonyára, Melykútra, Gyulára. Találkozókat szerveztem, főként fiatalokkal, hogy véleményeket kapjak, amelyeket képviselnem kell. Főlsőbb helyeken azt mondták, antipropagandát végeznek, lázítok. Igaz, a találkozókon hallottakat beépítve föl-szólalásomban, kétségbe vontam a román szövetség vezetőségének munkáját, mert tisztázatlanok feladatai, nincs igazán gazdája az oktatásnak, a könyvkiadásnak, mert tevékenységük formális. Ezek az észrevételek tényleg lázítóak voltak. Én a fiatalok gondjait képviseltem, és arra akartam figyelmeztetni, hogy szinte tragikusan eltávolodtak az anyanyelvüktől. Ez a tény is fontos, nemcsak az, hogy „... nagyon örömrünk-re vezetik a gázt, építik az utakat...”

— Nem gondolja, napjainkban jobban meg lehet érteni az óvakodó nemzeti-ségieket?

— Az én generációm ugyan ismeri, de nem szenvedett a történelem atrocitásaitól. Tudom, ma is ott él az idősebbekben a félelem: iskolai gyakorlat keretében végzett föl-mérés kérdéseire románok tagadtak meg nemzetiségüket, azért, nehogy kitoloncolják őket. Nyilvánvaló, attól félnek, a kialakult magyar-román viszony áldozatai lehetnek. Így aztán megelégszenek egy táncoló-daloló nemzetiségi szereppel, de azt is egyre kevesebben vállalják.

Ime egy nagy lehetőség az ifjabb generáció előtt.

— Nem is keseredtem el. Óriási feladataink vannak. A nyelvoktatásért a közösségek életben tartásáért, nemzeti kultúránknak a jelen értékeivel való megtöltésért és az általános közömbösség ellen tényleg mi, fiatalok tehetünk a legtöbbet. Magyarországon nincs mitől félni, sőt. Szégyenlem, hogy a kongresszusunk egy politikai bizottsági tagnak kellett ösztökélni bennünket, hallassuk a hangunkat, határozzuk meg, hogyan képzeljük az érdemibb képviseletünket.

Mag Edit

Új szakpárok indulnak a JATE-n

Pontatlan a tájékoztató

A humán és reál szakok merev elkülönítése az egyetemeken régtől fogva bírálat tárgyát képezte, bár kétségtelen, hogy komoly érvek szóltak mellette is. Az utóbbi időben számos felsőoktatási intézményben „vegyes” humán-reál szakpárokat is indítanak, ám a hallgatók többsége ezután is humán-humán, illetve reál-reál szakokon tanul.

Nemrégiben a pécsi egyetem tanárképző karáról jelent meg hasonló jellegű közlemény számos országos és megyei lapban, némi hibával ugyan, hiszen azt tartalmazta, hogy idén Pécsen a „hazai felsőoktatás történetében először vezetik be a természettudományok és az idegen nyelvek szakpárosítását”. Nos, például a szegedi József Attila Tudományegyetemen több mint másfél évtizedes hagyománya van az ilyen jellegű képzésnek. Mint Papp György, a JATE TTK dékánhelyettese elmondta, először az 1971–72-es tanévben indult földrajz — idegen nyelv szakos évfolyam, majd ezután minden évben újra 1977-ig. (Akkor átmenetileg megszünt, jelenleg azonban ismét létezik a JATE-n természettudomány — idegen nyelv szak-

pár. A matematika — angol és a matematika — orosz szak már a harmadik évfolyamán „tart”, néhány hallgató azonban egyénileg korábban is megpróbálkozott ezzel a párosítással. Az akkor csak úgy volt lehetséges, hogy a hallgató leadta például második vagy harmadévbén a fizika szakot és felvett helyette egy idegen nyelvet, ami azzal járt, hogy a második szakjából csak egy-két évvél később kapott diplomát. 1988 óta — az idén is — az érdeklődők már eleve matematika — angol, matematika — orosz szakra jelentkezhetnek. Az ilyen irányú lehetőségek ez évben tovább bővültek: 10–10 fős keretszámmal az idén meghirdették a fizika — angol és a kémia — angol szakot — ezek a felvételi tájékoztatóban is szerepelnek —, jövőre pedig biológia — angol szak indítását tervezik. Az új párosításoknak azonban kívüli, hogy csökkenthetik a humán és reál műveltség elkülönülését, más indítéka is van. Az országban egyre több helyütt létesülnek két-nyelvű gimnáziumok, középiskolai osztályok. Az ezekben folyó oktatás színvonalát nagy mértékben emeli, ha a matematikát, fi-

zikát olyasvalaki tanítja, aki egyúttal nyelvtanár is. A JATE-n a nem tanári — vegyész, fizikus, egyéb — szakokon is lehetséges az egyetemi évek alatt szakfordítói képzést szerezni. Az eddigi tapasztalatok szerint a hallgatók nem élnék ezzel a lehetőséggel.

Mivel szóba került az ideai felsőoktatási felvételi tájékoztató is, a dékánhelyettes felhívta a figyelmet az ebben található, és a szegedi TTK-val kapcsolatos néhány téves adatra. A könyv szerint levelező tagozaton a programtervező matematika szakra 25 főt vesznek fel, programozó matematikus szak pedig nem indul. Helyesen: mindkettő indul, a programozó 25, a programtervező pedig 15 fős keretszámmal. Ugyan-csak a könyv szerint 15 főt vesznek fel a programtervező matematika szak nappali

tagozatára. Ez szintén nem igaz. Nappali tagozaton ugyanis kétlépcsős képzés folyik, azaz a felvettéket programozó matematika szakon kezdik meg tanulmányait, ahol 3 év után főiskolai végzettséget szereznek. Közülük a legjobbak folytathatják tanulmányait, s újabb 2 év elteltével (egyetemi szintű) programtervező matematikus diplomát kaphatnak.

Tavaly indult, s az idén is várják a jelentkezőket a közgazdasági programozó matematika szakra, amely szintén kétlépcsős. Az első 3 évben a „sima” programozókkal közel azonos képzést kapnak, majd a további 4 félévtől kettőt — a két egyetem közti együttműködési megállapodás alapján — részképzésen Budapesten, a Marx Károly Közgazdaságtudományi Egyetemen töltenek.

S. I.

Elhunyt Zsámboki Zoltán

Megrendüléssel tudatjuk, hogy súlyos betegség következtében, életének 66. évében elhunyt Zsámboki Zoltán író, műfordító. Temet-

séről később intézkednek. A Magyar Írók Szövetsége, a Magyar Népköztársaság Művészeti Alap irodalmi szakosztálya